

אוגוסט 2016

נייר עמדה

אין לי ארץ אחרת: מבקשי מקלט לא מלוויים בוגרי מערכת חינוך

תמצית:

כ-500 ילדים מבקשי מקלט הגיעו לישראל לבדם בעשר השנים האחרונות לאחר שברחו ללא הוריהם מסודן ומאריתריאה. הילדים השתלבו בפנימיות שהיו עבורם בית חם, התחנכו על פי ערכיה של מדינת ישראל וזכו לשיקום פיזי ונפשי לאחר שנים ארוכות של סבל ומנוסה.

אך בתום כיתה יב' ועם סיום הלימודים בפנימייה, מוצאים עצמם הצעירים בבת אחת ללא בית וללא מסגרת משפחתית או קהילתית שיכולה לתמוך בהם. הם דוברי עברית, מרגישים ישראלים לכל דבר, אך הם נותרים ללא אשרת עבודה עתידים וללא עתיד. בזמן שחבריהם הישראלים מתגייסים לצבא ולשרות לאומי, הם מקבלים זימונים למתקן הכליאה חולות. אין להם דרך לתרום או להתפתח, אין להם לאן לחזור, וההשקעה החינוכית והחברתית רבת השנים בהם יורדת לטמיון. הם שואפים לקיים את עצמם בכבוד ולתת בחזרה למדינה, אך יוכלו לעשות זאת רק בעזרת גישה להכשרות מקצועיות, מסגרות מסודרות למעורבות חברתית והיכולת לחיות ללא פחד מכליאה ומעצרים במקום היחיד שנתן להם בית – מדינת ישראל.

"אני מרגיש שאחרי כל השנים שהמדינה הלכה לקראתי, פשוט הצילה אותי ונתנה לי חיים

חדשים. אני חייב ומאד רוצה לתרום כפי יכולתי"

(ב', צעיר בלתי מלווה)

כ-500 ילדים ונוער, רובם בין הגילאים 13-14, חצו את הגבול ממצרים לבדם, ללא הורים וללא משפחה, והגיעו לישראל בשנים האחרונות. חלקם היו יתומים כשיצאו למסע מאריתריאה ומסודן, רבים נתלשו מהמשפחה בגיל צעיר. אין להם לאן לחזור. הם נמלטו מזוועות, שרדו את הסכנות בדרך וחלקם עברו עינויים בסיני. ישראל היא הבית היחיד שלהם - המקום היחיד בעולם בו זכו עד כה להרגיש מוגנים.

בארץ, הילדים נקלטו בפנימיות של המנהל לחינוך התיישבותי (כדורי, ימין אורד, ניצנה ועוד), על פי חוק חינוך חובה. הם השתלבו היטב במערכת החינוך הישראלית הן מבחינה לימודית והן מבחינה חברתית, והפכו לחלק מהנוף בפנימיות. הם חלקו את ספסל הלימודים עם תלמידים ישראלים, חונכו על פי ערכיה של מדינת ישראל, ואף השלימו בגרויות.

בזכות מדיניות ראויה זו ובזכות מסירותם של מחנכים ומחנכות, מורים, מדריכים ועובדים סוציאליים, ילדים ונערים אלו, רבים מהם ניצולי רצח עם, מלחמות ושלטונות דיקטטוריים זכו להתחיל בתהליך לשיקום חייהם.

אך עם סיום הלימודים, הם נפלטו כהרף עין לחיים של מצוקה ואי וודאות. בוגרי מערכת החינוך הצעירים ננטשים לחלוטין ומוצאים את עצמם ללא מעמד, ללא גישה לשירותים וללא מסגרת. הם מנותקים מקהילת מבקשי המקלט בישראל ואיבדו קשר עם שארית המשפחות שלהם. הם לגמרי לבד. בזמן שחבריהם לכיתה מקבלים צו גיוס, הם מקבלים זימון למתקן הכליאה חולות ופעם אחר פעם נאלצים לעבור משוכות בירוקרטיות על מנת לבטל את הזימון

מתוקף היותם בוגרי פנימיות. השיקום הפיזי והנפשי שעברו, תחושת השייכות וההגנה שהעניקה להם מערכת החינוך הישראלית, וההשקעה החינוכית רבת השנים יורדים לטמיון.

פתרונות:

אפשר וצריך לעזור לבוגרי מערכת החינוך להמשיך להשתקם, להתפתח ולקחת חלק מועיל ומעורב בחברה הישראלית.

- 1. לעזור לצעירים להשתלב במסלולי השירות הלאומי-אזרחי או גיוס לצבא** - רבים מהצעירים מרגישים שייכים לחברה הישראלית ורוצים לתרום ולהשיב טובה לחברה שנתנה להם בית ומקלט. הם רוצים להתגייס לצבא או למסלולי השירות לאומי-אזרחי. 14 צעירים משתתפים בימים אלו בתוכנית ניסיונית של האגודה להתנדבות. הם מתנדבים עם נוער בסיכון, קשישים, ובחינוך המיוחד, ועובדים כמו כל בן ובת שרות ללא שום הטבות או תמורה.
- 2. לאפשר להם גישה להכשרות מקצועיות** - יש לשלב את הצעירים בתכנית להשלמת השכלה והכשרה מקצועית של משרד הרווחה לצעירים בסיכון, ולתת להם גישה להכשרת מקצועיות של משרד הכלכלה. בדרך זו הם יוכלו לפרנס את עצמם בכבוד ולא להידרדר לשולי החברה.
- 3. להבטיח לצעירים פטור ברור מכליאה במתקן חולות** - בעקבות הקמת מתקן חולות ב-2014 נאבק ארגון א.ס.א. למנוע כליאה של בוגרי מערכת החינוך. משרד החינוך נענה לקריאה אך מעולם לא פורסם נוהל ברור בעניין. רבים מהצעירים מטורטרים לשימועים לקראת זימון לחולות למרות הצהרה של משרד הפנים לגבי מדיניות הפטור.
- 4. לאפשר להם אופק שהייה בישראל** - הצעירים הגיעו לבדם, רבים מהם יתומים ואין להם בית אחר מלבד זה שהעניקה להם מדינת ישראל. הגיע העת לשקול פתרון ארוך טווח למצוקתם.

”אני רוצה להגן על המדינה כמו שהגנו עלי, כמו שהצילו את החיים שלי”

(י, צעיר לא מלווה)

ביולי 2014 נפתח פרויקט המשותף לעמותת א.ס.א. – ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל ולעמותת CIMI (המרכז הישראלי להגירה בינלאומית וקליטה), לליווי מבקשי מקלט צעירים אשר הגיעו לישראל כילדים בלתי מלווים, שעיקרו איתור צעירים אלו, בירור צרכיהם הייחודיים- כפרטים וכקבוצה- ומציאת מענים המתאימים להם, וכן קידום ענייניהם העקרוניים של זכויות קבוצה ייחודית זו. כיום א.ס.א. ו-CIMI עומדים בקשר עם כ-90 מאותם צעירים, בוגרי פנימיות ישראליות, רובם יוצאי אריתריאה וסודן. הפרויקט כולל גם קבוצת אקטיביזם, אותם יזמו הנערים, המונה כ-15 צעירים, ובמסגרתה נהנים הצעירים מליווי, מתמודדים עם הקשיים שמציאות חייהם מזמנת להם, ופועלים לקידום זכויותיהם. נייר העמדה הנוכחי נכתב בשיתופם המלא.